

De Veerse brandweer

In dit artikel wordt de geschiedenis van de brandweer van Veere geschetst.

In de notulen van de vergadering van het Veerse stadsbestuur van 31 augustus 1643 lezen we dat het stadsbestuur het besluit neemt tot de aanschaf van vijftig brandemmers. De brandspuit bestond nog niet; die zou pas in 1671 door Jan van der Heyden worden uitgevonden. Uiteindelijk staat er in de notulen van 9 november 1643 dat er geen vijftig, doch honderd brandemmers gekocht zijn, die door de regenten betaald zijn en 'die de selve ook aan haar huysen hebben.'

Deze emmers zullen wel goed van pas zijn gekomen toen op zaterdag 25 mei 1686 door onzorgvuldigheid van enkele loodgieters het dak van de Grote Kerk had vlamgevat. Het was rond de klok van half vijf toen de brand uitbrak en al vrij spoedig daarna kwamen de eerste Veerenaren met hun emmertjes bij de kerk om de brand te helpen blussen. Er vormden zich van de waterputten naar de kerk lange rijen mensen, die de gevulde emmers water aan elkaar doorgaven.

Toen het laatste vlammetje om tien uur 's avonds gedoofd was, kwam men al snel tot de conclusie dat er van de fraaie kruisbasiliek niet veel meer over was dan alleen de dikke muren. De brand was zo hevig geweest, dat zelfs de zerken in de vloer van de kerk gebarsten waren.

In de tijd erna heeft men alles in het werk gesteld om het gebouw weer zo spoedig mogelijk te herstellen, waarmee men het zo druk had dat niemand er aan dacht om een voorstel in te dienen voor de aanschaf van een brandspuit. Dit gebeurde pas op 27 mei 1713. Tevens was er in datzelfde jaar, op 21 januari 1713, voor het eerst een ordonnantie op de brand verschenen.

Deze verbood de Veerenaren om houten gevels aan hun huizen te hebben. Had men die toch, dan moest men ze afbreken en vervangen door stenen muren. Ook mocht er alleen nog maar gestookt worden in stenen haarden, die niet meer gemetseld mochten worden op houten zolders. Dit alles tegen hoge boetes als men zich niet aan deze regels hield.

Brouwers, zeepzieders, schilders, koper-slaggers, bakkers, loodgieters, wand- en lijnslagers, brandewijn- en meestokers, kuitpers, scheepstimmerlui, slotenmakers, smeden, zeilmakers, traanstokers en smeersmelters was het van nu af aan alleen toegestaan vuren te stoken voor het uitoefenen van hun beroep als ze hiervoor toestemming hadden gekregen van het stadsbestuur.

Zo zien we hoe in juli 1737 timmerman Verburg en metselaar Udemans int Velt van de gemeente een reprimande kregen omdat ze voor molenaar Jacob Slabber bij zijn nieuwe paardenmolen op de Markt een harst hadden gebouwd, nog voor het gemeentebestuur hiervoor toestemming had gegeven.

De bakkers moesten hun kolen doven in stenen of koperen bakken die in de grond gestopt waren. Ook mochten brandbare stoffen als stro, mutsaarts, vlas, hennep, linnen, papier, turf, hout en dergelijke niet dichter dan een voet (30 cm) bij rookkanalen gelegd worden.

Het was verboden hete as op straat te gooien, terwijl degenen die stro of vlas in hun huizen bewaarden, dit niet met lamplicht mochten bezoeken. Tevens was het niet geoorloofd om meer dan vijftig bundels stro bij elkaar te bewaren.

Voor de opslag en het transport van buskruit golden bijzonder strenge regels, ter-

wijl de verlichting en het stoken van vuur op de schepen in de haven aan banden werden gelegd.

Eens per jaar werd door de generale brandmeester brandschouw gedaan, waar- bij deze geassisteerd werd door de heren commissarissen uit het stadsbestuur, de brandmeesters en een stadsbode.

bij het niet op tijd komen bij een brand. Zo had iedere brandweerman een brandweer- penning, die hij bij de brandmeester of zijn assistent moest inleveren zodra hij bij de brand arriveerde. Leverde hij zijn penning in nadat de brandspuit reeds in werking was gesteld, dan kreeg hij een boete van 10 stuivers als de brand 's nachts was ont-

Het tweede deel van de ordonnantie behandelde hoe men moest optreden bij brand, waarbij het eerste artikel voor- schreef: 'By tyde van brand zal den bewoonder van het huys, daar den brand ontstaat gehouden wezen overluyt op de straat brand, te roepen, op paene van gl. 25:--'

Artikel 5 voorzag er zelfs in dat men potte- kijkers kon weren.

In het derde deel stond hoe men het blus- gereedschap in een goede staat moest houden en welke straffen men kon krijgen

*De brand in de Grote Kerk op 25 mei 1686
(reproductie J.H. Midavaine)*

staan en 6 stuivers als de brand overdag was uitgebroken. Was de brand bij aan- komst reeds geblust, dan was dat goed voor een boete van 20 stuivers 's nachts of 12 stuivers overdag. Kwam men ten slotte in het geheel niet opdagen, dan kreeg men een sanctie opgelegd van 30 stuivers bij een brand in de nacht of 18 stuivers bij een brand overdag.

In de stad stonden verschillende brand-

spuithuisjes, waarvan de sleutels bewaard werden door de officieren en tot slot had de 'Stads Fabricq' (gemeentewerken) het toezicht op het brandweermateriaal.

De ordonnantie heeft men verschillende keren moeten bijstellen, achtereenvolgens in 1729, 1735, 1749, 1761, 1767, 1774 en 1775.

Uit het feit dat er in de afgelopen eeuwen in de stad geen spectaculaire branden zijn geweest, kunnen we afleiden dat de ordonnantie goed werd nageleefd.

Nadat in 1836 de laatste brug over de stadshaven verwijderd was, werd het een hele toer om met de brandspuit, die gestald stond in een van de gebouwtjes van het arsenaal, de stad te bereiken.

Dat de blusmiddelen in de vorige eeuw niet zo goed werden onderhouden, bleek wel toen er op 13 juni 1864 als gevolg van blikseminslag brand uitbrak bij de heer A. de Mol op de Veerseweg. In het bericht hierover in de *Middelburgsche Courant* van 16 juni stond onder meer vermeld: 'Zeer spoedig was de schuur ingestort en door de vlammen verteerd, zoo dat de toegesnelde hulp zoo van de brandweer (naar wij vernemen kon echter de spuit geen water geven) als van het garnizoen uit Veere, vruchteloos was.' Enkele Veerse notabelen en de heer A. de Mol waren het niet eens met de zinssnede 'naar wij vernemen kon echter de spuit geen water geven,' en ontkenden dit in een advertentie in de *Middelburgsche Courant*. Nader onderzoek van de krant leerde echter dat 'reeds op de markt te Veere de asband gebroken moet zijn, waarna de spuit op drie wielen naar het terrein van den brand werd gesleept, waar zij dan ook met defecten van nog anderen aard aankwam en geen water kon geven. Dit had ten gevol-

ge, dat door den bevelhebber van het garnizoen te Veere last werd gegeven om een ruim aantal brandemmers te doen bijebrengen en met de noodige manschappen af te zenden om op die wijze water te kunnen aanbrengen. Toen deze last was uitgevoerd, waartoe natuurlijk een betrekkenlijk geruime tijd vereischt werd, en de manschappen met de emmers naar den brand in aantocht waren begon ook de spuit water te geven, doch... ongelukkig eerst toen de schuur reeds verbrand was en er niets meer te behouden viel.'

Daarna duurde het tot 15 mei 1881 voordat er weer een grote brand in Veere woedde. Op deze zondag brak er brand uit in een oude paardenstal, die door een scheepsjager werd gebruikt. De paarden konden worden gered dankzij de vlugge hulp van huisarts dr. Geill.

In de nacht van zaterdag 25 november op zondag 26 november 1887 is het huis 'De Beer' van A.J. le Bleu op de Kaai volledig uitgebrand. Dit vrij hoge huis stond in een oogwenk in een zee van vuur. De brand was zo hevig, dat ook de belendende percelen en het stadhuis gevaar liepen. Doordat tijdens het blussen de wind in kracht afnam, heeft men kans gezien om via het dak van het naburige huis de brand te blussen. De oorzaak is onbekend gebleven. Op 2 december 1887 stond er in de *Middelburgsche Courant* een advertentie waarin de heer Le Bleu zijn verzekeringsmaatschappij bedankte voor de uitgekeerde schadevergoeding.

Een half jaar later, op 3 mei 1888, ontstond er weer brand bij A.J. le Bleu. Dit keer werd de oorzaak toegeschreven aan met vuur spelende kinderen. Door snel toegeschoten hulp kon de brand spoedig geblust worden.

Tijdens een hevige storm in de nacht van 14 op 15 november 1907 brandde de stenen windkorenmolen van J.W. Markusse af en moest daarop worden gesloopt. Omdat het met de molenaar financieel niet zo voor de wind ging, beweerden kwade tongen in het stadje dat Markusse die bewuste nacht de rem had losgemaakt, in de

open schouw stookte. Op 13 december 1918 stortte het woninkje, dat een paar weken daarvoor door de militairen onttruimd was, plotseling in. Tot slot ontstond er op 28 oktober 1924 brand in de schuur van Joh. Brouwer. In december van datzelfde jaar ontving iedere brandweerman, die deze laatste brand had helpen blussen,

hoop dat de molen in brand zou geraken. Tot driemaal toe zou er in het eerste kwart van de twintigste eeuw brand uitbreken in de Wagenaarstraat. De eerste keer was op 1 april 1915, toen er door onbekende oorzaak brand uitbrak in de schuur van W. Brouwer. In 1917 brak er brand uit in het woninkje van Nelia, een Belgische vluchteling die aan de drank was. De kinderen uit de buurt liepen haar na, al zingend: "Nelia is dronken, Nelia is zat, dat komt van al de borreltjes, die draaien rond haar gat." De brand ontstond doordat ze in de

De omgebouwde Chevrolet-dump die tot ongeveer 1970 dienst heeft gedaan (foto J.H. Midavaine)

een gulden premie, die op verzoek van het college van burgemeester en wethouders door de verzekeringsmaatschappij werd uitgekeerd.

Na deze brand ging men langzaam denken aan de aanschaf van nieuw blusmaterieel en op 4 september 1926 vond er een demonstratie van een automobielbrandspuit plaats door de firma Gebr.

De Veerse brandweerman H. Meijers in actie tijdens het blussen van een brand te Gapinge, omstreeks 1970 (foto J.H. Midavaine)

De Wete jaargang 26 nummer 2 (april 1997) / Heemkundige Kring Walcheren (www.hkwalcheren.nl)

Peck. Waarom is niet duidelijk, maar het stadsbestuur ging niet over tot de aanschaf van een dergelijk voertuig; dit zou nog een tiental jaren op zich laten wachten.

Nadat op zaterdag 28 maart 1931 de jaarlijkse beproeving van de brandspuit had plaatsgevonden, lezen we in de *Middelburgsche Courant* van 30 maart de volgende beschrijving: 'Het is een gewone dubbele plunjerpomp-spuit. Zij is voorzien van 8 meter aanzuigbuis en een 250 meter 2" slang met moderne Storz-koppelingen. Laatstgenoemden zijn na de brand in Middelburg aangebracht.'

Toen er op 20 oktober 1931 een schoorsteenbrand in het stadhuis uitbrak, heeft het gemeentepersoneel deze met brandblussers en met de spuit die men normaal gebruikte om de gevel schoon te spuiten, weten te blussen, waarbij ook de burgemeester actief betrokken was.

Nadat de gemeente een nieuwe handspuit had aangeschaft, vond er in oktober 1933 een grote reorganisatie van de brandweer plaats. Uit de brandweerlieden koos men een kern van achttien man, meest vakmensen, die tot taak kregen alle onderdelen van het bedienen van een brandspuit te bestuderen, zodat voortaan niemand van de nieuwe kern aan een vaste bezigheid verbonden zou zijn. Alle functies werden verdeeld en ieder lid van de kern kreeg een nummer en een vaste plaats bij het uitrukken. Van de overige brandweerlieden werden vijf ploegen van zestien man elk gevormd, die het pomp- en aflossingswerk tot taak kregen. Onmiddellijk bij het vernemen van het brandalarm moesten de leden van de kern zich naar het spuihuisje begeven om de brandspuit voor vertrek in orde te maken. Zodra de ploeg

weg kon, ook al waren dan nog niet alle leden aanwezig, moest men zich naar het toneel van de brand begeven. Men liet een rode lamp achter, ten teken dat de brandspuit reeds vertrokken was.

De leden van de vijf ploegen moesten zich rechtstreeks naar de brand begeven, zonder zich om de spuit te bekommeren.

Tevens was er een regeling getroffen met drie ingezetenen van het stadje om in geval van nood hun auto ter beschikking te stellen ten dienste van het pomp- en materiaalvervoer.

Toen de brandweer op 24 augustus 1936 moest uitrukken om de brand in de schuur van D. Kasse Johsz. op Zanddijk te gaan blussen, werden drie brandweerlieden, bij het nemen van een bocht, van de auto met brandspuit geslingerd. Twee van hen hadden verwondingen aan het hoofd en moesten zich onder doktersbehandeling stellen. De schuur, die drie jaar oud was, was in 1933 ook reeds uitgebrand, toen als gevolg van het bijvullen van de tank van een dorsmachine. Nu was hooibroei de oorzaak.

De nieuwe regeling bleek niet goed te functioneren, want in de vergadering van de gemeenteraad op 9 december 1936 werd de verplichte brandweer afgeschaft en ging men over op de invoering van een vrijwillig korps, bestaande uit een kader van drie personen en twaalf brandweerlieden, dus in totaal vijftien leden. Deze kregen een loon uitbetaald van 35 cent per uur voor het bluswerk overdag en 60 cent per uur voor bluswerk 's nachts. Ook trok men in dezelfde vergadering een bedrag van f 740,- uit voor de aanschaf van een nieuwe motorspuit met slangen. Op advies van de technische commissie van de Zeeuwse Brandweerbond werd besloten

de oude wagen van de plaats Kamerik over te nemen. Deze nieuwe motorbrandspuit werd op de ambachtsschool in Middelburg nagezien en opgeknapt en na op de Houtkade in Middelburg beproefd te zijn, werd ze op 27 mei 1937 overgebracht naar Veere. De spuit had twee plaatsen voor het aanbrengen van zuigslangen en twee voor slangen die weer konden worden onderverdeeld. Ze bood plaats aan acht personen. In augustus 1937 was de vaste kern gevormd. Tot commandant werd benoemd de heer E. Ekker, als ondercommandant mr. F.L.S.F. baron van Tuyll van Serooskerken en als eerste en tweede brandmeester respectievelijk de heren P. de Voogd en S. Kodde. De commandant van de Middelburgse brandweer, de heer H. Bierman, ging de ploeg op gezette tijden zowel theoretisch als praktisch onderrichten.

Helaas bleek de spuit niet te bevallen, want op dinsdag 19 september 1939 leverde het Rijk aan de gemeente een nieuwe brandspuit met een capaciteit van 1.000 liter water per minuut, die bij een opvoerhoogte van ruim viereneenhalve meter, dus bij laag water in de haven, nog 900 liter per minuut kon geven. Het was een draag- en verrijdbare spuit. Veere bezat toen naast deze spuit nog de oude spuit uit 1936, de handspuit en de elektrische spuiten van het Vliegkamp.

Het stadhuis is in de nacht van maandag 3 januari op dinsdag 4 januari 1938 voor een ramp bespaard gebleven. Een visser die rond 3 uur 's morgens langs de Markt ging, ontdekte brand op de eerste verdieping. Hij sloeg onmiddellijk alarm en door tijdig optreden kon de brand met een brandblusapparaat worden gedoofd. In de gemeenteraadsvergadering van 12 maart 1938

werd besloten de melder van deze brand een premie van vijftig gulden uit te betalen, terwijl hij van de verzekering ook nog eens eenzelfde bedrag uitgekeerd kreeg.

Na de Tweede Wereldoorlog heeft de oude brandweerauto met losse brandspuit nog tot ongeveer 1957 dienst gedaan. Toen werd deze vervangen door een omgebouwde Chrevolet-dump van het Engelse leger, die op zijn beurt pas rond 1970 vervangen werd door een nieuwe brandweerauto met ingebouwde brandspuit.

Een grote vooruitgang voor de brandweer was ook dat ze rond 1960 een nieuwe, aan moderne eisen ingerichte brandweerkazerne kreeg. Omdat op deze kazerne een sirene was aangebracht, hoefde men vanaf die tijd niet meer gebruik te maken van de luidklok van het stadhuis om aan te geven dat er brand was.

Een moeilijke klus kreeg de brandweer, toen op zondagmiddag 30 augustus 1970 een tweemotorig vliegtuigje op de Haringvreter was neergestort en men tussen de brokstukken moest zoeken naar de slachtoffers. Van de tien inzittenden vonden er drie de dood en werden vijf mensen gewond. Met jachten en speedboten werden de slachtoffers in Veere aan wal gebracht.

In de nacht van maandag 30 mei 1977 ontstond er brand op de bovenverdieping van het huis op de Markt nummer 4 van melkhandel Den Dikken. Zowel de brandweerkorpsen van Veere, Serooskerke als van Middelburg hebben de brand bestreden.

Tot slot woedde er in de nacht van zondag op maandag 9 november 1987 een grote brand in het huis 'De gulden garnaele' op de Markt naast het stadhuis. Hierbij is de bewoonster, de bekende schrijfster Wil

Abeleven-Labberton, door verstikking om het leven gekomen. Het naast de woning staande stadhuis bleef, mede dankzij het windstille weer en de dikke zijmuur, nagevoeg zonder schade.

Een grote vooruitgang voor de brandweer was de overgang naar het zogenoemde stille alarm aan het begin van de jaren negentig.

Intussen voldeed de brandweerkazerne aan de Wagenaarstraat niet meer aan de huidige eisen en werd in 1995 het nieuwe onderkomen aan de Veerseweg in gebruik genomen.

J.H. Midavaine

Over zêêklatten en kokaenen

Walcherse namen voor zeeorganismen II

In De Wete van oktober 1996 heb ik een aantal Walcherse namen van zeeorganismen de revue laten passeren. Hier zal ik er, mede naar aanleiding van uw reacties, een vervolg aan geven.

Als eerste de gewone zeesterren (asterias rubens) die in Arnemuiden 'vuuf' oeken' worden genoemd.

'Korrefreters' zijn eveneens zeesterren maar van een kleiner soort, namelijk de brokkelster (ophiotrix fragilis). Deze ster heeft als eigenschap dat hij niet graag alleen leeft maar massaal in bepaalde biotopen voorkomt. De visser die de brokkelsterren in zijn netten krijgt, heeft vaak kapotte netten. Hij geeft de 'korrefreter' daarvan de schuld. Volgens mij is de bodemgesteldheid de oorzaak van de averij aan de netten. Zeker als je bedenkt dat de 'korrefreters' op stenige, niet-zandige grond voorkomen. Dit lijkt meer voor de hand te liggen dan dat deze weke diertjes zo'n net naar de barbiesjes zouden helpen.

In Westkapelle kennen ze maar twee soorten krabben, namelijk de 'tôôgkrabben' en de 'Vlissingers'. In Arnemuiden kennen ze naast de "ôôfdkrabben", 'ouwe wuven' en 'tjuulen', respectievelijk de spinkrab (hyas araneus) en strandkrab (carcinus maenas). Enkele schelpen hebben eveneens Walcherse namen. Dit geeft al aan dat zij overal op onze stranden te vinden zijn of waren. Voorbeelden hiervan zijn onder andere de kaurischelp (cauri moneta), die 'basterd' of 'keutje' wordt genoemd. In vroeger tijd werden deze tropische schelpen gebruikt als betaalmiddel. Kooplieden kochten hiermee slaven in West-Afrika. Op Walcheren zijn ze voornamelijk gebruikt als betaalmiddel bij gezelschapsspelen. Tegenwoordig is het een zeldzaamheid als je zo'n kaurischelp op het strand vindt. Hoe deze schelpmunten op de Zeeuwse stranden verzeild zijn geraakt, moet u nog maar eens nalezen in De Wete van juli 1981. Een soort die wel regelmatig is te vinden,